

Szívésségbankok

Jacsó Enikő

Kisközösségi Program

Budapest, 2013. március

A tanulmány a Humusz Szövetség megbízásából,
a Vidékfejlesztési Minisztérium 2012. Évi zöld
Forrás pályázatának támogatásával készült

**VIDÉKFEJLESZTÉSI
MINISZTERIUM**

Elnevezések útvesztőjében	3
Mi is az a szívességbank?	3
Nagyon hasonló, de mégsem szívességbank	4
Szívességbank versus helyi pénz	5
Jogi helyzet	5
Kialakulásának okai	5
Szívességbankok története	5
Magyarországi helyzet	6
Milyen pozitív hatásai lehetnek egy szívességbanknak?	8
Esetleges problémák megelőzése	9
Szívességbankok közelről	9
Külföldi példa	10
Magyar szívességbankok	11
Budapesti Talentum Kör	12
Suska Kör	12
Egyéb szívességbank sajátosságok	13
Hogyan hozzunk létre szívességbankot?	14
Ajánlott olvasmányok	15

Szívességbank

Elnevezések útvesztőjében

Sajnos a témáról szóló magyar nyelvű írásokban használt fogalmak – **szívességbank**, **kaláka****kör**, **cserekör** – mindegyike félrevezető. Ezért hamarabb meg tudjuk mondani, hogy mi nem minősül szívességbanknak, mint azt, hogy mit takar a jelenség. Például nem egymásnak végzett önkéntes segítség csak úgy, minden elszámolás nélkül (amire a szívesség szó utalna). Nem is a hagyományos paraszti kultúrában elterjedt kaláka (amire a kaláka kör elnevezésből következtethetnénk). És még véletlenül sem olyan cserepiac, ahol a tagok termékért terméket cserélnek egyéb elszámoló eszköz nélkül (pl. hozd be megunt ruháidat, és ahányat hozol, annyi darabot vihetsz haza a mások által behozottakból). Jobb híján maradna a kifejezetten erre a jelenségre kitalált angol mozaikszó elnevezés: **LETS vagy LETSystem**, ami a Local Exchange Trade System, vagyis helyi cserekereskedelmi rendszer rövidítése, – amit **magyarul KÖR**-ként fordítottak le, Közösségi Önségítő Rendszert értve alatta – de inkább maradjunk a leggyakrabban használt magyar kifejezésnél, a szívességbanknál, a többit pedig szinonimaként használjuk.

Mi is az a szívességbank?

A szívességbank lényege az, hogy egy helyi közösség tagjai „szívességeket” cserélnek egymás között, azaz munkát végeznek, szolgáltatnak – adnak és kapnak, és mindezt egy értékmérő segítségével számolják el. A rendszer azon az elgondoláson alapszik, hogy mindenki rendelkezik olyan tudással, képességekkel, amelyek segítséget jelenthetnek mások számára. Az egyén által adott és kapott szívességeknek hosszú távon ki kell egyensúlyozniuk egymást, ám nem két ember viszonylatában, hanem a közösség szintjén. Azért nem közvetlen cseréről, azaz barterről van szó, mert nehéz olyan embert találni, aki azzal a képességgel rendelkezik, amire szükségem van, és neki is pont az a szolgáltatás vagy termék kell, amit én tudok nyújtani. Ha például Áginak elromlott a számítógépe, felhívhatja Dávidot, aki informatikus és szabadidejében szívesen foglalkozik javítással is. Viszont, ha Ági sütemény sütéssel szeretné viszonzni a szívességet, akkor nincs szerencséje, mert Dávid nem szereti az édességet. A cserekörön belül viszont biztosan talál valakit, például Editet, akinek pont süteményre van szüksége, mert vendégeket vár. Így a közvetett barter¹ által a tagok sokféle igénye kielégülhet.

A szívességbankokban az elszámolás alapja rendszerint valamilyen kamatmentes pénz, amely csupán virtuálisan létezik, fizikai formában nem; vagy pedig a munkába befektetett idő. Ugyanakkor a közösségek természetesen szabadon alakíthatják ki saját elszámolási rendszerüket. Általában egy központi nyilvántartási rendszerben minden tag nyomon követheti saját egyenlegét, illetve a közösségben lezajlott adás-vételeket.

---

¹ Barbara Brandt: Helyi közösségek pénzrendszerei az Egyesült Államokban. In: Eszmélet, 51. szám, 2001 (2. old)

Ez a gyakorlatban egy szívességbankon belül úgy valósul meg, hogy Ági, Dávid és Edit egymás szolgáltatásait megtalálja a központi adatbankban, vagy a cserekör honlapján a keres-kínál listában, telefonon fel tudják venni a kapcsolatot egymással, és személyes találkozások alkalmával létrejön a csere, melynek értékét fabatkában rögzítik. Ha egy munkaóra 10 fabatkát ér, és mindhárom tag egyenlege nullán áll a cserék megkezdése előtt, akkor az első csere alkalmával Dávid egyenlege 10 fabatkát mutat, míg Ágié mínusz 10-et. De a sütemény átadáskor Ági egyenlege 10 fabatkával nő, tehát pont eléri a nullát, Edité pedig 10 fabatkával kerül mínuszba. A lebonyolított cseréket bejelentik a cserekör központjában, és így mindenkinek naprakész lesz az egyenlege a rendszerben.

A szívességbankok rendszerint külön erre a célra létrejött helyi közösségek. Ám nincs feltétlenül akadálya annak sem, hogy egy másféle ügyekben is együttműködő helyi kisközösség működtessen cserekört. Ugyanakkor nagyon kis közösségekben nem hatékony ez a rendszer. Bár szigorú minimális létszámot nem lehet meghatározni, annyi azért elmondható, hogy legalább 50 aktív tag szinte mindig kell egy jól működő szívességbankhoz; az ideális létszám pedig néhány százas nagyságú.²

Nagyon hasonló, de mégsem szívességbank

Vannak olyan kezdeményezések, amelyek nagyon hasonlítanak a szívességbankokra, de egy-két tényezőben eltérést mutatnak. Ilyen például a 2008 novembere óta létező Szívesség Közösség, mely a nevéből adódóan szívességeket közvetít, de a csereköröktől eltérően mindenféle elszámolási eszköz nélkül. A honlapon (szivesseg.net) keres-kínál lista ugyan létezik, de nincs a tagoknak számon tartott egyenlege. A megvalósult szívességekről szóló visszajelzéseket szívesen látják a tagok részéről, és jó párat lehet is olvasni már a honlapon, de ennek beküldése nem kötelező. Az eredetileg interneten indult kezdeményezésből már vidéki csoportok kezdenek kinőni, melyek tagjai rendszeresen összejárnak és akár különböző önkéntes munkák bázisául is szolgálnak.

Szívességbank versus helyi pénz

A szívességbankról és a helyi pénzről sokszor úgy beszélnek, mintha a kettő ugyanazt a jelenséget írná le, pedig vannak alapvető különbségek. A helyi pénz általában nyomtatott pénzjegy, amellyel különböző üzletekben lehet termékekért és szolgáltatásokért fizetni, úgy, mintha a hivatalos fizetőeszközzel tettük volna. Csak annyi a különbség, hogy a helyi pénzt nem kötelező elfogadni, és nem mehet ki a térségből, tehát csak az adott településen, kistérségen belül forog, annak gazdaságát élénkítve. Általában önkormányzatok hozzák létre, de van példa arra is, hogy vállalkozók köre, vagy civilek csoportja bocsát ki helyi pénzt. A térség lakosai használják általában, de bárki tud forintot helyi pénzre váltani, a turisták is lehetnek helyipénz-használók.

Ezzel szemben a szívességbank jóval kisebb léptékű, kevesebb ember használja, nagyobb a tere a személyességnek, a baráti kapcsolatok kialakulásának. Fontos különbség a helyi pénzzel szemben, hogy mindenkinek van egy nulla körül mozgó egyenlege, ahol számon vannak tartva a tag által nyújtott vagy igénybe vett szolgáltatások virtuális pénzben kifejezve. Ennek következtében zártabb a rendszer, jól lehatárolható a tagság, általában csak helyben élők lehetnek tagok, akik egymással le tudják bonyolítani a cseréket. Az eddig felsoroltak minden szívességbankra igazak, de ezeken kívül általában jellemző a szívességbankokra, hogy a tagok egyenlegét központilag nyilvántartják, és ebbe

---

² Zsombok György (Talentum Kör), személyes közlés, 2010. április.

a többi tag is beeláthat. Az emberek magánszemélyként a saját munkájukat, szolgáltatásaikat kínálják egymásnak, sokszor olyat, amit piaci szempontból nehéz értelmezni (pl. 1 tálca házi készítésű sütemény). Ez a momentum csak ritkán fordul elő a helyi pénzeknél.

Jogi helyzet

A szívességbankokat nem szabályozza külön a jog. A magánszemélyek között zajló csereügyletek vélhetőleg nem érik el az üzletszerű tevékenységnek minősítés gyakorisági és értékbeli küszöbét, ezért a „szívességi”, a kölcsönös kisegítés, a lakóközösségi kapcsolat illetve szomszédi viszony kategóriájába tartoznak, nem adókötelesek. Ha vállalkozó is részt vesz a cserében termékeivel, szolgáltatásaival, akkor a csereügyletek utáni adó befizetése forintban a saját felelőssége, ami nem terhelhető rá a közösségre.

A legtöbb cserekör ma Magyarországon ehhez tartja magát, de léteznek olyanok is, melyek a szívességbankok nem-szabályozása miatt — saját bevallásuk szerint is remélhetőleg csak ideiglenesen, a hivatalos szabályozás bevezetéséig — elővigyázatosságból önkorlátozó szabályokat vezettek be.³

Kialakulásának okai

A szívességbankok egyik jellegzetessége – Zombok György, a Budapesti Talentum egyik elindítójának szavaival élve⁴, – hogy behoznak egy kevés falut a városba. Ugyanis a cserekörök jellemzően városokban szerveződnek, ahol már hiányoznak a szoros rokoni vagy ismerősi kapcsolatok, ill. az ismeretek arról, hogy ha bármire szüksége van az embernek, kihez fordulhat. Városban már nem ismerik az emberek egymás képességeit, nincs meg az ismerősi alapon történő segítségkérésnek az a természetessége, mint a kisebb településeken. Ezzel összhangban sokaknak van igénye egyfajta személyességre, amit nehezen tudnak megteremteni az elidegenedett környezetben. Emellett másféle motivációk is dominálhatnak: környezettudatosság, spirituális szemlélet stb.

Szívességbankok története

Az első cserekört Michael Linton hozta létre Kanadában 1983-ban.⁵ Ma már legalább 2600 ilyen rendszer működik a világ több mint 50 országában⁶, egyedül az Egyesült Királyságban mintegy 300-at tartanak számon.⁷ A világ különböző tájain működő szívességbankokat az UNILETS hálózat köti össze.⁸ A kanadai LETSystem-nek keresztelt szívességbank virtuális elszámoló egysége a zöld dollár volt, mely 1:1 arányban megegyezett a hivatalos kanadai fizetőeszközzel. Így viszont, könnyen belátható, hogy a szívességpénzre is érvényes lesz az ország valutáját érintő infláció, ezért kialakultak olyan modellek, melyek az elszámoló egységet nem a hivatalos pénzhez, hanem munkaórához vagy

---

³ Például a Bakonyi Cserekör szabályzatában tiltják az olyan ügyletek lebonyolítását, melyek általános forgalmi adó bevallási illetve befizetési kötelezettséget vonnak maguk után. <http://inotaicserekor.hupont.hu>

⁴ Zombok György (Budapesti Talentum Kör) – személyes közlés, 2012. február

⁵ Dauncey 2001

⁶ www.unilets.org (a 2010. március 16-i állapot szerint)

⁷ www.letslinkuk.net (a 2013. március 16-i állapot szerint 2006-os adatok alapján)

⁸ www.unilets.org

máshoz kötik. Ezek főként az Edgar S. Cahn által szintén a 80-as években megalkotott Time Bank (időbank) rendszerhez köthetők⁹, és főként az USA-ban terjedtek el nagy számban.

USA-ban, Nagy-Britanniában és Németországban működnek legnagyobb arányban szívességbankok. Németországban 1993-tól léteznek cserekörök (Tauschkreise, Tauschringe), egy részük LETS alapon működik, de vannak idő alapú elszámolással rendelkezők is. 2006-ban már 400 cserekört tartottak számon, taglétszámuk 20-300 fő között mozog, kb. 30 000 ember vesz részt ilyen körökben az országban. Inkább nagyvárosokban alakulnak ki, de előfordulnak vidéken és zöldövezetekben is. Főként a nyugat-német területekre jellemzőek (pl. München és környéke), Kelet-Németországban alig akad ilyen típusú kezdeményezés. Ennek oka valószínűleg az, hogy a szocialista rendszer nem nézte jó szemmel a spontán társadalmi kezdeményezéseket, és ellehetetlenítette azokat. A német cserekörökre jellemző a nagy fluktuáció, a legaktívabb tagok a munkanélküliek és a részmunkaidőben foglalkoztatottak. Általában korra, nemre nyitottak a csoportok, ritkán fordul elő például csak nők számára fenntartott cserekör. Kis összegben kereskednek szívességgel, így gazdasági vonzereje nem számottevő. Az emberek nem annyira anyagi motiváció miatt csatlakoznak, hanem társadalmi okokból: pl. nagy hagyománya van Németországban az egyesületeknek, és hasonló közösségi érzést élhetnek meg az emberek a szívességbankon keresztül is.¹⁰

Magyarországi helyzet

Magyarországon a közösségi önségítés gyökerei a paraszti kultúrába nyúlnak vissza, a terménybetakarítás, szüret és egyéb munkálatok kiterjedt rokonság segítségével történő lebonyolítására. Sok helyen jellemző volt a kalákázás. Az egy csoportba, azaz kalákába gyűlt, részben rokonsági alapon szerveződött emberek közös munkával építették fel a csoport tagjainak a házat, vagy végeztek el egy nagyobb munkát. Tulajdonképpen munkát hiteleztek egymás számára, melyet számon tartottak, ezért illet viszonzni és végül a behajtott „hitelek” eredményeképpen mindegyik kalákatag háza felépült. Az 1990-es években néhány környezetvédő szerette volna feléleszteni ezt a szokást valamilyen formában.

Az első cserekör egyikének alapítója, Zsombok György, kapcsolatba került a HIFA német civilszervezettel, mely hazánkban is népszerűsítette a csereköröket. Ennek hatására 1993-ban¹¹ megalakult a Budapesti Talentum Kör.^{12 13} Ezt követte később a Gödöllőn létrejött Talentum Kör, és szintén a Budapesti Talentum Körből indult ki a főváros II. kerületében működött Krajcár Kör. A magyar szívességbankok történetében új fejezetet nyitott 1999-ben egy Peter North által vezetett angliai tanulmányút, melyen magyar érdeklődőkből, civil szervezetek tagjaiból álló csoport szerezhett tapasztalatot bizonyos angliai LETS körök működéséről. A Talentumtól függetlenül szerveződött tanulmányút sikeres volt. Termékenységét mi sem bizonyítja jobban, mint a gombamód szaporodó cserekörök Szolnokon, Miskolcon, Pécsen, Tiszalúcon. 2003-ban viszont már csak a

⁹ <http://www.ethicalmarkets.com/about/research-advisory-board/edgar-s-cahn>

¹⁰ Rolf F. H. Schröder: Community Exchange and Trading Systems in Germany. 2006 In: IJCCR.net: [elérhető itt](#)

¹¹ Zsombok György észrevétele – 2013. 03. 09.

¹² A kör elnevezés egy betűszó is egyben, azaz KÖR, vagyis a Közösségi Önségítő Rendszer rövidítése, Magyarországon így nevezték a szívességbankokat

¹³ Zsombok György – személyes közlés, 2010. április

Budapesti Talentum, a Szolnoki Cserekör és a Bordány Kör működött aktívan. A későbbiekben viszont a szolnoki kör fokozatosan átalakult jótékonyági cserebolttá¹⁴, és a bordányi cserekör megszűnt, miközben az új kezdeményezések nem állták ki az idő próbáját. A megszűnések okai sokrétűek. Megjelentek azok a problémák, melyekkel a külföldön működő cserekörök is találkozhatnak, de fellelhetőek sajátosan erre a térségre jellemzőek is:

- a vezetők túlterhelik magukat és ezért pár év alatt kiégnek,
- ha kiesik a főszervező, aki a közösség motorja, széthullhat a kör,
- az adás-vételek alacsony száma,
- kívülálló számára túlságosan furcsának, naivnak vagy ezoterikusnak tűnhet egy ilyen kezdeményezés,
- sokan nem értették, miért van szükség a cserék pontos számontartására, ők sokkal inkább önzetlenül szeretnek volna segíteni, ez a rendszer túlságosan üzletiesnek tűnt a számukra

Ehhez társultak még a magyar társadalmi viszonyokra jellemző sajátosságok, például az individualista politikai kultúra, és az, hogy az emberek a családon belüli megoldásokban általában jobban bíznak.¹⁵

Közben legalább 19 éve töretlenül működik a Budapesti Talentum Kör¹⁶. Az utóbbi években, talán a válság hatásának is köszönhetően, újabb életképesnek bizonyuló cserekörök alakultak: Suska Kör, KÖRös KÖR, Pilisi Korona. A cserekörök tudnak egymásról, előfordul, hogy megkeresik egymást, de szoros együttműködés nem jellemző. Szívesen segítenek információval, tapasztalatokkal az új kezdeményezéseknek. Jellemző, hogy a sok nehézség miatt inkább azt ajánlják a lelkes szívességbank alapításra vágyóknak, hogy próbáljanak egy ideig együtt növekedni a már stabilan működő cserekörrel, és csak akkor váljanak le, ha már elég nagy a taglétszám, ha már kellően megerősödtek. Ez a Budapesti Talentum Kör hozzáállása, az eltelt évek tapasztalata során alakult ki, mivel két, Talentum segítségével létrehozott, de önállóan működő kör sem aktív ma már. A Suska Kör a honlapján is tudatja, hogy szívesen segít vidéki csoportok létrejöttében. Almássy Tamás, a budapesti Talentum Kör tagja, írásaival és egyéb aktivitásával sokat tett a cserekörök népszerűsítéséért.

Milyen pozitív hatásai lehetnek egy szívességbanknak?

---

¹⁴ Hasonló fejlődési folyamaton ment keresztül a 2009-ben alakult Bakonyi Cserekör. A Várpalota kertvárosában, Inotán 2013-ban is működő kör tagjai az egységben (ez a szívességpénz neve) történő elszámolást ma már arra használják, hogy az egymásnak illetve rászorulóknak megsegítésére végzett önkéntes munkát számon tartásuk. Az évek során összeszokott csapatként működő tagok a ruhaosztás, az orvosi rendelő kertjének rendbetétele és egyéb munkák mellett a település közösségszervezésében is aktívan részt vállal. 2012 augusztusában például szerveztek egy nagy sikerű családi napot az inotai lakosoknak.

¹⁵ Peter North: Kalácska and Kör: Green Money and Mutual Aid in Hungary. 2004 In: IJCCR [elérhető itt](#)

¹⁶ Ez nemzetközileg nézve is nagy eredmény. A sors fintoraként nemrég Peter North volt az, aki csodálkozva vette tudomásul, hogy a Budapesti Talentum még mindig működik, miközben az általa bemutatott LETS-ek közül jónéhány már nem aktív.

Arról már esett szó, hogy miért alakultak ki ezek a szívességbankok, de van néhány olyan hozadékuk, melyekre lehet, hogy eddig nem is gondoltunk.¹⁷

A modern társadalmakra jellemző az individualizáció, melynek hatásaként – különösen a nagyobb városokban – erőteljes az elidegenedés. Ezt a jelenséget ellensúlyozza, hogy a szívességbankon keresztül újabb embereket ismerhetünk meg, és a régi ismerősökkel is tovább erősödhet a kapcsolatunk a gyakoribb találkozások, közös programok által. Ami szintén az elidegenítő folyamatok ellen hat, az az együttműködésre alapozás. Itt tehát nem versenyhelyzetet élünk át, és nem is a teljes magunkra utaltságot, hanem megtapasztalhatjuk az együttműködést. Miközben saját képességeimet használom (például megmetszem az egyik tag gyümölcsfáit), ennek fejében igénybe vehetem a többiek képességét (lefordíthatok egy francia levelet magyarra, vagy valaki vigyázni fog a gyerekekre), és minél több ember csatlakozott, annál több területen tudjuk egymást segíteni. Eközben sokszor olyan képességeket tudunk használni, melyek a mai munkaerőpiaci struktúrában rejtve maradnak.

És ha már használjuk ezeket a képességeinket, tudásunkat, akkor részesülhetünk ennek jótékony, önbizalomnövelő hatásában, ami különösen akkor fontos, ha munkanélküliként a feleslegesség érzésével kell megküzdenünk, de lehet egyfajta személyiségfejlesztő hatása annak is, ha korábban nem használt képességeinket kamatoztatjuk, ezáltal új szituációkban próbálhatjuk ki magunkat.

Egy további hatása lehet a szívességbanknak, hogy egyfajta biztonságot nyújt a használóknak. Ugyanis helyi szinten egy kisközösség a világgazdasági változásoktól szinte függetlenül képes működtetni egy cserekört. Itt egyedül az emberek munkája számít, ez tartja fenn a szívességbankot. Más szempontból is stabilabb, mint a hivatalos fizetőeszköz: a körön belül használt elszámoló eszköz nincs az ország valutájához kötve, ennél fogva kivédhetőek az inflációs hatások. Itt nem fordulhat elő, hogy túl sok, vagy túl kevés pénz áll rendelkezésre, mert csak annyi keletkezik, amennyi lefedi a kereslet-kínálatból létrejövő adásvételeket. Természetesen meg kell jegyezni, hogy a szívességpénz nem akarja kiváltani a hivatalos fizetőeszközt, ahhoz túlságosan kis léptékben működik. Csak arról van szó, hogy lakóhelyükön maguk az emberek is képesek gazdasági cselekvőkké válni. Tudatosságnövelő szerepe lehet annak, ha az emberek megtapasztalják, hogy a pénz eredeti és jelenleg is egyik legfontosabb tulajdonsága az, hogy csereeszköz legyen, és tulajdonképpen ennek fedezete maga a munka.¹⁸ A hivatalos valuta jóval több tulajdonsággal rendelkezik, és nem is mindig a társadalom érdekeit szolgálja, továbbá egyre jobban elszakad a reálgazdaságtól¹⁹, melynek kedvezőtlen, válságot eredményező hatásai az embereket közvetlenül érintik.

Ökológiai szemmel nézve is hasznos a szívességbank. Hiszen szívességpénzben értékesíthetjük a kertünkben termesztett zöldségeket, gyümölcsöket, melyek helyben találnak vevőre. Ha

¹⁷ E szempontok nagyrészt Almássy Tamás: A jóillatú pénz című írásából valók

¹⁸ A "Money" című dokumentumfilmben az Ithaca Óra és az argentin Credito használói által többször is elhangzik ez a megállapítás. http://suska.hu/?suska_penzrol

¹⁹ Bernard Lietaer közgazdász megállapítása szerint a világon rendelkezésre álló pénzmenyiség mindössze 2-3%-a elegendő lenne ahhoz, hogy minden áruforgalmat le lehessen bonyolítani. „A többi 97% spekulációs célokat szolgál, valuták megingatását teszi lehetővé, és nemcsak teljes mértékben terméketlen, de veszélyes is mindenki számára – főleg azért, mert javarészt olyan emberek és szervezetek kezében összpontosul, akiknek és amelyeknek egyetlen céljuk, hogy még többet szerezzenek belőle.” In: Margrit Kennedy: *Gazdasági növekedés és kamatrendszer. – Négy alapvető tévedés.* In: Kovász, VII. évfolyam 1–2 szám. 2003, Tavasz-Nyár (27–32. o.) vagy: <http://kovasz.uni-corvinus.hu/kov13/kennedy.html>

szívességpénzt használunk, jobban átgondoljuk a vásárlásainkat is, és az azonnali igénykielégítés helyett többet tervezünk, és ezáltal kevesebb felesleges vásárlást bonyolítunk le. Gyakori, hogy szívességbankon belül juthatunk hozzá használt ruhához, könyvhöz, akár kisebb bútorhoz is, vagy éppen kölcsönkérhetünk létrát. Így az újrahasználát által is kevésbé pazarolunk, ezt nem csak a pénzre értjük, hanem jobban vigyázunk az erőforrásainkra is. Több, kézi készítésű, természetes anyagokat tartalmazó termékhez (szappan, befőtt stb.) juthatunk hozzá szívességpénz segítségével. Ha erre meg lett volna az igényünk korábban is, de túl drágának találtuk az árát forintban, akkor most 1-2 óra munkáért, vagy saját készítésű szörpért cserébe hozzájuthatunk.

Esetleges problémák megelőzése

Ahhoz, hogy a fenn taglalt pozitív hatások érvényesülhessenek, biztosítani kell a zavartalan működést. Azon túl, hogy egymás közelében lakókat igyekszünk bevonni a szívességbankba, hogy ne legyen túl alacsony a lebonyolított adás-vételek száma, figyelni kell arra is, hogy ne egy ember vállalja magára a szervezést, hanem inkább egy csoport, melynek tagjai között szét lehet osztani a feladatokat. Ez nemcsak a kiégéstől védi meg a vezetőt, hanem biztosítja a cserekör fennmaradását akkor is, ha a vezető egyéb oknál fogva már nem tudja vállalni tovább a feladatokat. Fontos, hogy minél többféle szolgáltatás megjelenhessen a kínálatban, hiszen annál használhatóbb lesz a szívességbank a tagok számára. Ennek érdekében jobb, ha minél több különböző foglalkozású, érdeklődésű ember csatlakozik a szívességbankhoz. Érdemes tippeket is adni az embereknek, hogy milyen szolgáltatásokra van szüksége leginkább a tagoknak. Egy nyelvész például kevésbé tudja hasznosítani nyelvészeti tudását a körön belül, de ha van autója, el tudja szállítani egy másik tag számítógépét költözéskor. A bizalom általában működik, nem jellemzőek a visszaélések, arra viszont figyelni kell, hogy ne halmozzanak föl túl nagy tartozást a tagok. Ezt általában úgy védik ki a cserekörök, hogy szabályzatukba foglalják, mennyi lehet a tartozás felső határa, és ha a tag esetleg úgy hagyja el a csoportot, hogy nem egyenlíti ki nullára az egyenlegét, akkor vagy a tagok között oszlik meg a tartozás, vagy a tagdíjából (már ahol van ilyen) egyenlíti ki. Elosztva már csak 1-2 munkaórányi szívességpénz-tartozás jut egy emberre.²⁰ Fontos, hogy minden tag tisztában legyen azzal, hogy mit várhat egy cserekörtől. A hamis képzetek elosztatására érdemes az új tagoknak bemutatókat tartani, elmagyarázni a működési elveket.

Szívességbankok közelről

Az alábbiakban bemutatunk néhány külföldi és magyar cserekört. Működési elvüket tekintve hasonlóak, megvalósulási formájukban mégis nagyon eltérhetnek egymástól, hiszen az adott szívességbank kialakítása, működése függ a tagok szándékától, elvárásaitól, és a környezettől, amiben létrejött.

Külföldi példa

Új-Zéland Lyttelton nevű 3000 fős kikötővárosában 2005 óta működik egy időbank (Time Bank) típusú szívességbank. Lyttelton városában jelenleg 250 fő csatlakozott már a kezdeményezéshez, és mivel nagy sikere van a tagok körében, folyamatosan bővül a taglétszám.²¹ A Lyttelton Project nevű

²⁰ Almássy Tamás: A jóillatú pénz című írása alapján

²¹ Levélváltás a Lytteltoni szívességbank egyik szervezőjével 2012 augusztusában

civil szervezet hozta létre az időbankot, mely az első ilyen kezdeményezés volt Új-Zélandon, és most már a tevékenysége arra is kiterjed, hogy más közösségekkel is megismertesse ezt a modellt. Létrehozásának célja a közösség erősítése, a lakosok közötti bizalom kiépülése által a közösségben rejlő segítségnyújtás megtapasztalása. A dolog érdekessége, hogy Lyttelton lakossága a környéken élőkhez képest jómódúnak mondható, ennek ellenére itt is nagy sikerrel működik az időbank. A leggyakoribb szolgáltatások közé tartozik a kertészkedés, a gyermekfelügyelet, a számítógépes segítség, illetve javítás, otthoni munkák. A folyamatos kommunikációt a heti egy e-mailben kiküldött aktuális keres-kínál lista biztosítja. Három részmunkaidős alkalmazott intézi az időbankkal kapcsolatos ügyeket, fizetésüket pályázati pénzekből és egyéb forrásteremtési eszközökkel finanszírozzák.^{22 23} Egy 2010-es kutatás szerint²⁴a tagok egy része úgy érzi, hogy nagyon sok segítséget kapott a közösségtől, de akadnak olyanok is, akik csak adtak, maguk viszont nem vettek igénybe segítséget. A legtöbben arról számoltak be, hogy jó érzés volt megtapasztalni, hogy segíthetnek másokon, hogy ők is tudnak olyasmit nyújtani, amire a másoknak szüksége van. Miközben felismerték saját értékeiket, azt is átérezhették, hogy senki sem „haszontalan” a közösség számára. Az időseknek biztonságot nyújt, hogy segítséget kérhetnek, de ugyanakkor ők is adhatnak, ezáltal nem érzik magukat kiszolgáltatva. De akadtak olyanok is, akiknek nehezükre esett kérniük.

Az emberek elsődlegesen a kezdeményezés közösségi volta miatt csatlakoztak, kezdetben főként az újonnan betelepülők és az idősek körében volt népszerű az időbank. A tagok beszámoltak róla, hogy mióta csatlakoztak az időbankhoz, több információ jut el hozzájuk a közösség ügyeiről, eseményeiről. Új ismeretségek jöttek létre, más korosztályok és társadalmi rétegek is érintkeztek egymással. Nőtt a biztonságérzetük és jobban bíznak egymásban.

Az időbank használata során problémát okozott az, hogy az emberek nem értették meg teljesen a rendszer lényegét. Sokan például azt képzelték, hogy amíg nem adtak, addig nem is kérhetnek segítséget. Egyeseknek nehézséget okozott, hogy kitalálják, mivel lehetnének mások segítségére, és olyan is akadt, aki nem talált a kínálatban olyan szolgáltatást, amire szüksége lett volna. Sokan máig kényelmetlenül érzik magukat, ha segítséget kell kérniük. De a legnagyobb kihívásnak az emberek gondolkodásmódjának az átformálása bizonyult, a szervezők úgy érezték, a piacgazdaságon szocializálódott emberek nehezen állnak át egy közösségen és bizalmon alapuló rendszerre. A bemutató alkalmakkal igyekeznek segíteni, ahol részletesen taglalják az időbank működését, tippeket adnak a keres-kínál listához és megpróbálják rávenni az embereket, hogy ne csak az adást, hanem az elfogadást is tapasztalják meg a közösség által.

Magyar szívességbankok

---

²² Levélváltás a Lytteltoni szívességbank egyik szervezőjével 2012 augusztusában

²³ Most biztosan azt gondoljuk, hogy fizetett alkalmazottakkal könnyű lehet fenntartani egy ilyen kezdeményezést. Ez valóban így van, és az időbank rendszerében fontos szerepe van a támogatásoknak, pályázatoknak. De ez nem azt jelenti, hogy ne lehetne működtetni önkéntes munkában, vagy szívességpénzért cserekört. Sok LETS bebizonyította már, hogy külső forrás nélkül is képes fennmaradni. (In: Szendrő Szupi József (szerk.): KÖR Kézikönyv. 1999. 15. oldal)

²⁴ Lucie K. Ozanne: Learning to Exchange Time: Benefits and Obstacles to Time Banking. In: IJCCR.net, 2010 [elérhető itt](#)

Budapesti Talentum Kör²⁵

A legelső szívességbank a HIFA német civilszervezet segítségével, de magyar szervezőkkel indult be 1993-ban. A HIFA által tartott, az alternatív gazdasági rendszerekre összpontosító konferencia után sokan csatlakoztak, akkor kezdett igazán működni a cserekör. Kezdetben egyedül Zsombok György vállalta a szervező munkát, később többen is bekapcsolódtak, és kialakult egy 6-7 fős szervező csapat, amely közösen végzi a teendőket: kéthavi hírlevél szerkesztése elektronikusan és postára adott formában, internetes levelező lista szerkesztése, vezetése, tagok nyilvántartása, forint (tagdíjak) és talentum lista aktualizálása.

A csereeszköz a talentum, 1 munkaóra 100 talentumnak felel meg, ez az ajánlott árfolyam, de ettől a cserét bonyolító felek megegyezése szerint el lehet térni. Keresett az idényzöldség és gyümölcs, de van a kínálatban oktatás, szerelési munkálatok és sok más egyéb. 2013-ban kb. 235 tagja van a Budapesti Talentum Körnek, és ebből hozzávetőlegesen 70 fő az aktív tag. Kéthavonta gyűlnek össze a tagok, megbeszélik a felmerült ügyeket, beszélgetnek, ismerkednek, eközben újabb cserék lebonyolításában állapodhatnak meg. A talentumosok kétharmada nő, a többség 30-40 éves korú, de más korosztály is képviselteti magát. Az, hogy ki miért csatlakozott a Talentum Körhöz, nagyon változatos képet mutat: van, akit a kíváncsisága hajtott, de általánosan jellemző a vélekedés, hogy jó dolog cserélni, a problémákat együtt megoldani. Emellett a bizonytalanság, a munkanélküliség, a környezettudatosság egyaránt vezethet a cserekörbe embereket. Az nem jellemző, hogy a gazdasági válság hatására többen csatlakoztak volna, jött pár új tag, de vannak olyanok is, akik most teljesen inaktívvá váltak²⁶, ez általános jelenség, de az aktív taglétszám viszonylag stabil. Önmagától viszont nem működik a rendszer, időről időre kell egy kis lendületet vinni bele a szervezőknek. Emlékeztetni kell a tagokat arra, hogy használják a keres-kínál listát, és bár így kicsit bonyolultabb például málnához jutni, mintha lemennénk a sarki kisboltba, — hiszen föl kell hívni azt a tagot, akinek a kertjében nő a málna és meg kell vele beszélni egy találkozási pontot —, utólag mégis úgy érzik a tagok, megéri a jóhangulatú beszélgetés közben átadott friss gyümölcsöt hazavinni. Ez az, amit sokan nem értenek meg, ez a megnyugtatóan más logika.²⁷ A talentumban bonyolított cserék éves forgalma egy emberre nézve elenyésző, kb. 30 000 forintnak megfelelő, csak ebből nem lehet megélni, de nem is ezért van a kör. Sokkal fontosabb a cserekör emberi oldala, sokaknak biztosságot ad, vannak, akik itt találtak magukra, nagyobb önbizalomra tettek szert.

Suska Kör

Négy vállalkozókedvű fiatal 2008-ban kitalálta, hogy szeretnének megvalósítani itthon egy alternatív cserekört. Később az egyik szervező szülei is csatlakoztak és együttes munkával sikerült beindítani a suskát. Ennek a cserekörnek a működése eltér az eddig ismertett szívességbankokétól. Itt ugyanis nincsen központi elszámoló rendszer, az adás-vételeket mindenki a saját csekkfüzetében rögzíti, ahol a saját egyenlege mellett a cserepartnerre egyenlegét is feljegyzi annak aláírásával és telefonszámával együtt. Itt szó szerint a saját kezükbe veszik az emberek a felelősséget. Nincs szükség szabályozó

²⁵ Zsombok Györggyel 2010 áprilisában készített interjú alapján

²⁶ Zsombok Györggyel készített interjú 2013. február 18-án

²⁷ <http://magyarnarancs.hu/lokal/szivessegbankok - megnyugtato mas logika-65844>

rendszerekre, külső ellenőrzésre, a tagoknak fel kell vállalniuk a felelősséget a saját tevékenységükért. Röviden talán így lehetne összefoglalni a Suska Kör filozófiáját, mely a JEU²⁸ kitalálójától, Ghislaine Lanctot-tól származik, ezt a rendszert honosították meg a szervezők suska néven.²⁹ A termékek közül keresettek a zöldségek, gyümölcsök, egyéb élelmiszerek, de szolgáltatásból sokkal több van, mint termékből, sok az oktatás, még nagyobb a természetgyógyász, ezoterikus, ill. önismereti segítséget ajánlók száma. 1 munkaóra 60 suska, de ez is, mint a honlapon minden, csak ajánlás, nem kőbevésett szabály. A cserepartnerek rugalmasan alakíthatják az árakat, sőt az is előfordul, hogy az eladó nem meri megkérni a terméke árát, és a vevő tornázza fel neki. A tapasztalatok azt mutatják, hogy lassan bővülő körrel van szó, sokan jönnek, de nagy a fluktuáció. A honlapon 1200 körül van a regisztrált tagok száma, de ebből sokan inaktívak, kb. 200-ra becsülik az aktív tagok számát. Ez nem is olyan régóta van így, 2012 nyaratól létezett egy suskabolt a Nyugati pályaudvarnál, ahová hetente egyszer be lehetett vinni az árut és ott egy suska tag – természetesen némi suskáért – vállalta az eladói munkát. Ez a bolt – amely csak fél évig működött – sok új embert hozott a Suska Körbe, olyanokat, akik lelkesek, és maradnak. Az aktivitás növelésére szolgált az is, hogy a honlapon található fórumbejegyzéseket, melyek a legaktuálisabb keres-kínál hirdetésektől kezdve a közérdekű piaci információkig terjednek (pl. ki hány kenyeret és szappant hoz, ezeket le is lehet előre foglalni), naponta e-mail formájában kiküldik a tagoknak. Ettől nagyon felpörgött a „suskázás”, dinamikussá vált a rendszer. Általában havi kétszer szervezik meg a SusCafé-t, ami minipiac és találkozóhely egyben. Már vidéki követők is akadnak, Szegeden 2013 elejétől rendszeresen tartanak suskapiacot.³⁰ Aki nagyon gyakran használja a suskát, annál előfordulhat, hogy a havi forgalma elérheti akár a 30 ezer forintot is, de ez állandóan változó, az emberek nem tudnak mindig ugyanannyi időt szakítani a suskás tevékenységre, és nem minden szolgáltatás érhető el mindig (pl. idénygyümölcsök).

A tagok nagyobb része nő, de ez nem tűnik fel, ugyanis a férfiak nagyobb aktivitást mutatnak. Vegyes a kor szerinti összetétel, fiatalok, idősek, sok szabadidővel rendelkező kismamák egyaránt vannak a tagok között.

Akik jönnek és aktívak is maradnak, azokra jellemző egyfajta tudatosság, vagy legalább keresők, az életükön szeretnének változtatni, értelmesebben, egészségesebben szeretnének élni. Az is fontos tényező, hogy a munkáját becsülve érzi az, aki ide csatlakozik, és sokan azt szeretik ebben, hogy közösen építenek valamit.³¹ Aki gyakran jár piacra, annak sok ismerőse lesz, kialakul, hogy kitől mit vesz meg, mert már megbízik az illetőben. Az emberek neve egyben márkanévvé is alakul, így például aki rendszeresen kenyeret süt, azon rajta marad, hogy ő a „Kenyeres Nóra”, ez kifejezi a személyességet és a minőséget is egyben. Az a tapasztalat, hogy aki a pusztán gazdasági megtérülés miatt akar csatlakozni, az nem marad meg a cserekörben. Szolgáltatásoknál talán még megéri, de a termékeknél az alapanyagokat forintért kell megvenni, így nehezebb a dolog. Szeretnék, ha lennének olyan tagok, akik alapanyagokat árulnak suskáért, és abban is reménykednek, hogy egyre

---

²⁸ Jardin de Intercambio Universal, (jeu= játék), egy olyan pénznem, amely lehetővé teszi saját készítésű áru illetve szolgáltatás cseréjét

²⁹ Aminával készült interjú – 2011. november 30.

³⁰ Nagy Nórával készült interjú – 2013. február 20.

³¹ Aminával készült interjú – 2011. november 30.

szélesebb lesz a szolgáltatások palettája, lehet majd fogorvosi ellátást igénybe venni, vagy cipésztől cipőt is venni suskáért.³²

Visszaélés nagyon ritkán fordul elő, a tagok a piacon beszélgetnek egymással, és ha valaki nem megbízható, annak gyorsan terjed a híre szóban és a fórumon is, és az nem marad meg sokáig a suskások között. Viszont létezik egyfajta szolidaritás is, volt olyan, hogy egy a kenyeret készítő tag eltörte a kezét, és addig a pár hónapig, amíg nem tudott dagasztani, a többi taggal folytathatta a kereskedést. Tudták, hogy most mínuszba megy az egyenlege, de mivel már ismerték, azt is tudták, hogy ez csak átmeneti állapot, és később be tudja hozni a lemaradását.³³

Egyéb szívességbank sajátosságok

A békéscsabai KÖRös KÖR-re az jellemző, hogy családiasan folynak a Ligeti Vásárnapok, játszóházzal, zenével, főzéssel.³⁴ Ez is jelzi, hogy ugyanazt az eszközt szabadon lehet alakítani a tagok igényei szerint, hiszen sokféle módon lehet megélni a közösséget egymással.

Léteznek még tematikus cserekörök is, ahol egy tevékenység, például a gyermekfelügyelet megoldása hozza össze a tagokat. Nyugaton több példát látunk ilyen kezdeményezésekre, itthon még ez nem jellemző.

Hogyan hozzunk létre szívességbankot?

Aki ezek után kedvet kapott szívességbank létrehozásához, annak összegyűjtöttünk néhány gyakorlati tanácsot a sikeres működtetéshez.

1. Ügyeljünk az adatok pontos nyilvántartására! Minden tag kap egy „csekkfüzetet”, ebbe rögzíti a megvalósult cseréket, amelyeket egyúttal a „Központ”, azaz a központi könyvelést végző szervező(k) felé is továbbít. Érdemes odafigyelni a pontos és átlátható könyvelésre. A pontatlan, kusza elszámolás hamar alááshatja a tagok bizalmát. A minden tag számlájának aktuális állását tartalmazó egyenleg rendszeres időközönként (célszerűen két-, háromhavonta) jusson el mindenkihez a Központtól.

2. Kerüljön sor rendszeres személyes találkozókra! Egyrészt ezek segítik a rendszer sikeres működéséhez elengedhetetlen bizalom elmélyülését a tagok között. Másrészt a személyes találkozók kiváló alkalmak arra, hogy potenciális új tagok érdeklődőként beletekintsenek a szívességbank

---

³² Tigrammal készült interjú – 2011. október 29.

³³ Nagy Nórával készült interjú – 2013. február 20.

³⁴ www.koroskor.hu

működésébe. A találkozót havonta/kéthavonta érdemes tartani. Ezeken a rendszeres, a szívességbank működéséről szóló megbeszélések mellett alkalmanként célszerű kötetlenebb közös programokat, például kirándulásokat is szervezni.

3. *Hozzunk létre netes levelezőlistát!* Kitűnően alkalmas ugyanis a személyes találkozók közötti kapcsolattartásra. Ugyanakkor még véletlenül sem pótolja azokat.

4. *Figyeljünk oda a keres-kínál listára!* Egyrészt ezt a listát folyamatosan frissíteni kell: el kell kerülni, hogy elavult elemek szerepeljenek benne. Nyilvánvalóan frusztrálhatja ugyanis a tagokat, ha lelkesen igénybe venni kívánt árurol, szolgáltatásról kiderül, hogy már nem aktuális. A tagoknak rendszeres időközönként el kell küldeni a frissített listát. Másrészt a tagoknak érdemes a listát mindig a kezük ügyében tartani, például az otthoni telefon mellett. Még rutinos tagokkal is elő szokott fordulni, hogy amikor valami problémájuk támad, nem jut eszükbe, hogy a szívességbankban segítséget kaphatnának. Továbbá a keres-kínál listát tartalmazó füzetnek/fájlnak célszerű tartalmaznia a szívességbank fő szabályait és a találkozók időpontját is.

További tájékozódáshoz, a témában való elmélyüléshez ajánljuk az alábbi olvasmánylistát.

Ajánlott olvasmányok:

Magyarul:

- Almássy Tamás: A jóillatú pénz. <http://helyipenz.wordpress.com/2011/04/20/a-jo-illatu-penz/>
- KÖR Kézikönyv - A Közösségi Önségítő Rendszer Elméleti és Gyakorlati Alapja – Zöld forint [http://www.kka.hu/Kozossegi_Adattar/Azadatt.nsf/99b0698cd023d1018525670c0080e328/ae3c18f404a06848c125697100695dcd/\\$FILE/kor_kezikonyv_v2.pdf](http://www.kka.hu/Kozossegi_Adattar/Azadatt.nsf/99b0698cd023d1018525670c0080e328/ae3c18f404a06848c125697100695dcd/$FILE/kor_kezikonyv_v2.pdf)
- Dauncey, Guy: *Összeomás után. A szívárványgazdaság kialakulása.* Göncöl Kiadó, Budapest, 2001, LETSystem fejezet
- Slonszki Tamás: Szívességbankok, avagy hogyan segítsünk egymáson. OTDK dolgozat, 2007 – <http://homofaberalapitvany.hu/images/tananyag/szivessegbankoktdk.pdf>

Angolul:

- Nemzetközi szakfolyóirat, mely a helyi pénzekkel és a szívességbankokkal foglalkozik: <http://ijccr.net/>